

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

Konferencja zamykająca projekt nr POIS.02.04.00-00-0100/16 pn.

*Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych
gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem
pilotażowych działań
i edukacją społeczną.*

*Podsumowanie projektu oraz przeprowadzonych
działań informacyjno-edukacyjnych*

31.05.2023 r.

Maciej Seretny

**Fundusze
Europejskie**
Infrastruktura i Środowisko

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Dofinansowano w ramach projektu nr POIS.02.04.00-00-0100/16 pn. Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną ze środków Unii Europejskich w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Informacje o projekcie

Tytuł projektu:	<i>Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną.</i>
Program Operacyjny:	Infrastruktura i Środowisko
Priorytet:	II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu
Działanie:	2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna
Wartość projektu:	20.000.000 PLN
Termin realizacji projektu:	29.12.2016 – 30.06.2023

Cele realizacji projektu

1. Określenie, wskazanie i opisanie kluczowych IGO do zwalczania na terenie całego kraju.
2. Zidentyfikowanie dróg niezamierzonego wprowadzania lub rozprzestrzeniania się IGO stwarzających zagrożenie dla UE ze wskazaniem dróg wymagających działań priorytetowych.
3. Opracowanie i weryfikacja skuteczności planów działania dotyczących dróg priorytetowych rozprzestrzeniania się IGO.
4. Weryfikacja w środowisku naturalnym skuteczności metod wskazanych do eliminacji IGO.
5. Zgromadzenie i publiczne udostępnienie wszystkich informacji i danych na temat IGO występujących na terenie kraju i UE.
6. Podniesienie poziomu świadomości społeczeństwa na temat zagrożeń stwarzanych przez IGO dla człowieka, środowiska naturalnego i gospodarki.
7. Rozpowszechnienie informacji na temat skutecznych i sprawdzonych metod kontroli lub eliminacji IGO ze środowiska.

Personel i osoby współpracujące z zespołem projektowym

»»» GDOŚ:

- Zespół Projektowy (DRP),
- Zespół Finansowo-Księgowy,
- Departament Zarządzania Zasobami Przyrody,
- Zespół Zamówień Publicznych,
- Biuro Prawne,
- Zespół Budżetu i Finansów,
- Wydział Komunikacji i Promocji,
- Wydział Organizacyjny,
- Wydział Obsługi Kancelaryjnej,
- Wydział Informatyki,
- koleżanki i koledzy z DRP.

»»» Inne instytucje i osoby:

- Ministerstwo Klimatu i Środowiska,
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Komitet Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji,
- Naukowcy ze współpracownikami realizującymi analizy i prace pilotażowe,
- filmowcy, radiowcy,
- specjaliści do spraw audytów i ewaluacji,
- inni wykonawcy.

Projekt w liczbach

Złożone wnioski
o płatność: **30**

Złożone raporty
z postępu rzeczowo-
finansowego projektu
do KRMC: **25**

Zawarte umowy
z wykonawcami: **20**

Liczba dokumentów
w systemie SL2014:
około **700**

Procedury wyborów
wykonawców: około
30 postępowań

Zadania realizowane w ramach projektu

**zadania wspierające
zarządzanie inwazyjnymi
gatunkami obcymi**

**zadania o charakterze
informacyjno-
edukacyjnym**

zarządzanie projektem

Zadania wspierające zarządzanie inwazyjnymi gatunkami obcymi

stworzenie narzędzia informatycznego gromadzącego dane o stwierdzeniu obecności inwazyjnych gatunków obcych i przeprowadzonych wobec nich działaniach zaradczych

analiza stopnia inwazyjności gatunków obcych w Polsce wraz ze wskazaniem gatunków istotnie zagrażających rodzimej florze i faunie oraz propozycją działań strategicznych w zakresie możliwości ich zwalczania

analiza dróg niezamierzonego wprowadzania i rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych wraz z opracowaniem planów działań dla dróg priorytetowych

Zadania wspierające zarządzanie inwazyjnymi gatunkami obcymi

opracowanie metod zwalczania dla minimum 10 inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem działań pilotażowych w terenie.

Rośliny lądowe:

- * barszcze kaukaskie;
- * rdestowce;
- * niecierpki (gruczołowaty i pomarańczowy), kolczurka klapowana oraz tawuła kutnerowata.

Zwierzęta:

- * raki;
- * żółwie.

Rośliny wodne:

- * azolla drobna, moczarka delikatna, kabomba karolińska.

podsumowanie i ocena skuteczności realizacji działań w ramach projektu

Zadanie wspierające zarządzanie inwazyjnymi gatunkami obcymi / zadanie o charakterze informacyjno-edukacyjnym

Szkolenia dotyczące identyfikacji, charakterystyki, zwalczania i prawa związanego z IGO

Były to pierwsze w Polsce szkolenia z zakresu IGO, co wymagało przygotowania unikalnych materiałów szkoleniowych i dedykowanych programów – szkolenia przewidziane były dla **dwóch głównych grup odbiorców**.

Prezentacje wygłoszone w trakcie szkoleń opublikowano na stronie projektu:

<http://projekty.gdos.gov.pl/materialy-ze-szkolen-na-temat-igo-2>

Łącznie w szkoleniach uczestniczyło około 500 osób

Zakres przeprowadzonych szkoleń obejmował:

Szkolenie A pn. *Inwazyjne gatunki obce – identyfikacja i charakterystyka gatunków, plany działań dla dróg priorytetowych wprowadzania lub rozprzestrzeniania się IGO*

4 szkolenia dwudniowe:

- dla kogo: m.in. pracownicy służb celnych, fitosanitarnych, weterynaryjnych, organów ścigania, urzędów morskich, RDOŚ, przedstawiciele handlu i rybołówstwa;
- zakres: identyfikacja i cechy charakterystyczne poszczególnych IGO, charakterystyka dróg wprowadzania lub rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych.

Szkolenie B pn. *Inwazyjne gatunki obce – charakterystyka gatunków i metody ich zwalczania*

8 szkoleń dwudniowych:

- dla kogo: m.in. pracownicy służb ochrony przyrody tj. parków narodowych i krajobrazowych, RDOŚ oraz PGL LP, kół łowieckich, NGO, PZW, KOWR, PGW WP;
- zakres: problematyka występowania gatunków inwazyjnych, charakterystyka poszczególnych gatunków, metody kontroli i sposoby ich zwalczania.

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym

przygotowanie
materiałów
edukacyjnych
i informacyjnych

działania
skierowane do
działkowców

działania
skierowane do
osób zajmujących
się IGO

działania
skierowane do
ogółu
społeczeństwa

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym

przygotowanie materiałów edukacyjnych i informacyjnych

INWAZYJNE GATUNKI OBCE

RAKI

Rak kuzialek (*Procambarus clarkii*)

Rak przynajony (*Orconectes limosus*)

Rak młynkowy (*Procambarus fallax 1. variegatus*)

Rak szlachetny (*Pacifastacus lenisimus*)

ZAGROŻENIA

Większość inwazyjnych gatunków obcych raków pojawiła się w środowisku przyrodniczym Europy w wyniku celowej introdukcji w celu zastąpienia ginących rodzimych gatunków raków.

Inwazyjne gatunki raków (np. rak przynajony) mogą przenosić śmiertelną dla rodzimych raków dzumę raczą. Na skutek ekspansji raka przynajonego nastąpiło przyspieszenie wymierania cennych rodzimych raków szlachetnych.

Mogą konkurować o siedliska z rybami (np. miętusami).

Poprzez roślinność mogą wpływać na strukturę fitocenozy.

Raki oddziałują się też zwierzętami, przez co mogą mieć wpływ na zgrupowania wodnych bezkręgowców.

ZALECENIA

Należy przestrzegać obowiązujących przepisów dotyczących handlu, hodowli i przetrzymywania w Polsce inwazyjnych gatunków raków oraz zakazu wprowadzania ich do środowiska naturalnego.

Nie należy używać gatunków inwazyjnych jako przynęty wędkarskiej – może to skutkować przeniesieniem osobników do nowych zbiorników.

Zaleca się usuwanie raków z sieci rybackich i innych narzędzi połowowych przed ich użyciem na innych stanowiskach, a także suszenie narzędzi połowowych.

Podobne gatunki rodzime w Polsce: rak szlachetny (*Astacus astacus*), rak błotny (*Pontastacus leptodactylus*).

Więcej informacji na temat inwazyjnych gatunków obcych oraz metod ich zwalczania można znaleźć na stronie internetowej: www.pojrzyjmygloznie.pl

INWAZYJNE GATUNKI OBCE

ROŚLINY WODNE

Mocznik delikatna (*Elodea nuttallii*)

Mocznik kanadyjska (*Elodea canadensis*)

Kahenka łuska (*Cabomba caroliniana*)

Azolla drobna (*Azolla filiculoides*)

ZAGROŻENIA

Inwazyjne gatunki roślin wodnych często tworzą gęste, jednogatunkowe skupiska pokrywające znaczną część zbiornika wodnego, a czasem nawet całą jego powierzchnię.

Pokrywając znaczną część wody powodują pogorszenie się warunków fizykochemicznych wody (np. zmieniają przejrzystość, natlenienie, odczyn), co negatywnie wpływa na populacje zwierząt i roślin wodnych.

Oddziałują allelopacyjnie, tzn. wydzielają substancje chemiczne, które zmieniają właściwości fizykochemiczne wody i hamują rozwój innych gatunków roślin wodnych oraz glonów.

Niektóre gatunki (np. azolla drobna) mogą przenosić patogeny.

Masowy rozwój inwazyjnych gatunków roślin wodnych utrudnia rekreację, żeglugę, połowy ryb oraz wpływa negatywnie na utrzymanie i użytkowanie urządzeń wodnych.

ZALECENIA

Nie wyrzucaj roślin akwariowych do kanalizacji, zbiorników wodnych. Rośliny te charakteryzują zwykle bardzo szybkie tempo wzrostu i zdolność regeneracji z niewielkich fragmentów pędów.

Niektóre gatunki są objęte prawnym zakazem uprawy, np. azolla drobna oraz mocznik delikatna.

W przypadku mechanicznego usuwania inwazyjnych roślin wodnych zalecany jest nadzór nad usuniętą biomasą i niedopuszczenie do rozprzestrzeniania się fragmentów roślin.

Zwracaj uwagę na czystość sprzętu wędkarskiego lub rybackiego, czy nie pozostały na nim fragmenty roślin inwazyjnych. Wyszus sprzęt po użyciu.

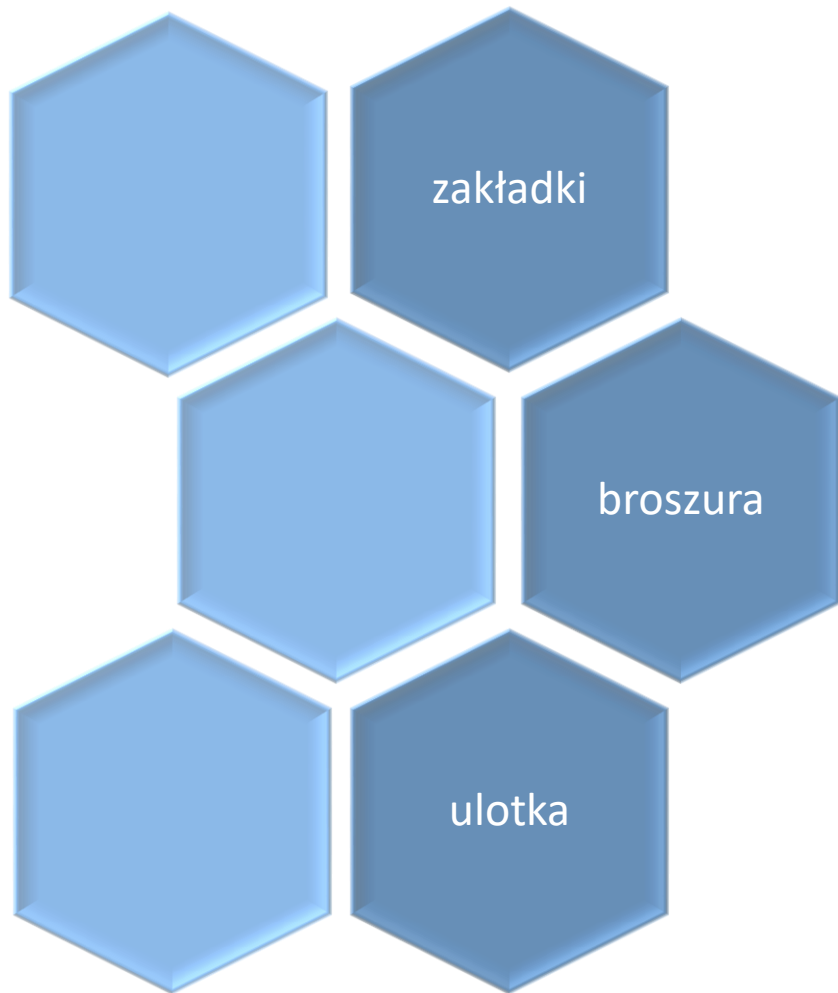
Należy usuwać inwazyjne gatunki obce, aby chronić rodzime gatunki roślin wodnych, np. pływacz pospolity (*Utricularia vulgaris*), salwinia pływająca (*Salvinia natans*), jeczerza mniejsza (*Najas minor*), ramięńce: szorstka (*Chara aspera*), włochata (*Chara canescens*), zagięta (*Chara conspersa*), krusza (*Chara globularis*).

Więcej informacji na temat inwazyjnych gatunków obcych oraz metod ich zwalczania można znaleźć na stronie internetowej: www.pojrzyjmygloznie.pl

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym

przygotowanie materiałów edukacyjnych i informacyjnych

Inwazyjne Gatunki Obce

podsumowanie działań zrealizowanych w ramach projektu:

Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną

Fundacja Europejska i Środowisko Unia Europejska Fundacja Wspierania

Współfinansowano w ramach projektu nr POKS.02.04.00-00-01/09/16 pn. Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko, 2014-2020.

Niecierpki

Inwazyjne Gatunki Obce

Fundacja Europejska i Środowisko Unia Europejska Fundacja Wspierania

Współfinansowano w ramach projektu nr POKS.02.04.00-00-01/09/16 pn. Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko, 2014-2020.

Kolezurka klapowana

Inwazyjne Gatunki Obce

Fundacja Europejska i Środowisko Unia Europejska Fundacja Wspierania

Współfinansowano w ramach projektu nr POKS.02.04.00-00-01/09/16 pn. Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko, 2014-2020.

Barszeze kaukaskie

Inwazyjne Gatunki Obce

Fundacja Europejska i Środowisko Unia Europejska Fundacja Wspierania

Współfinansowano w ramach projektu nr POKS.02.04.00-00-01/09/16 pn. Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko, 2014-2020.

Rdestowce

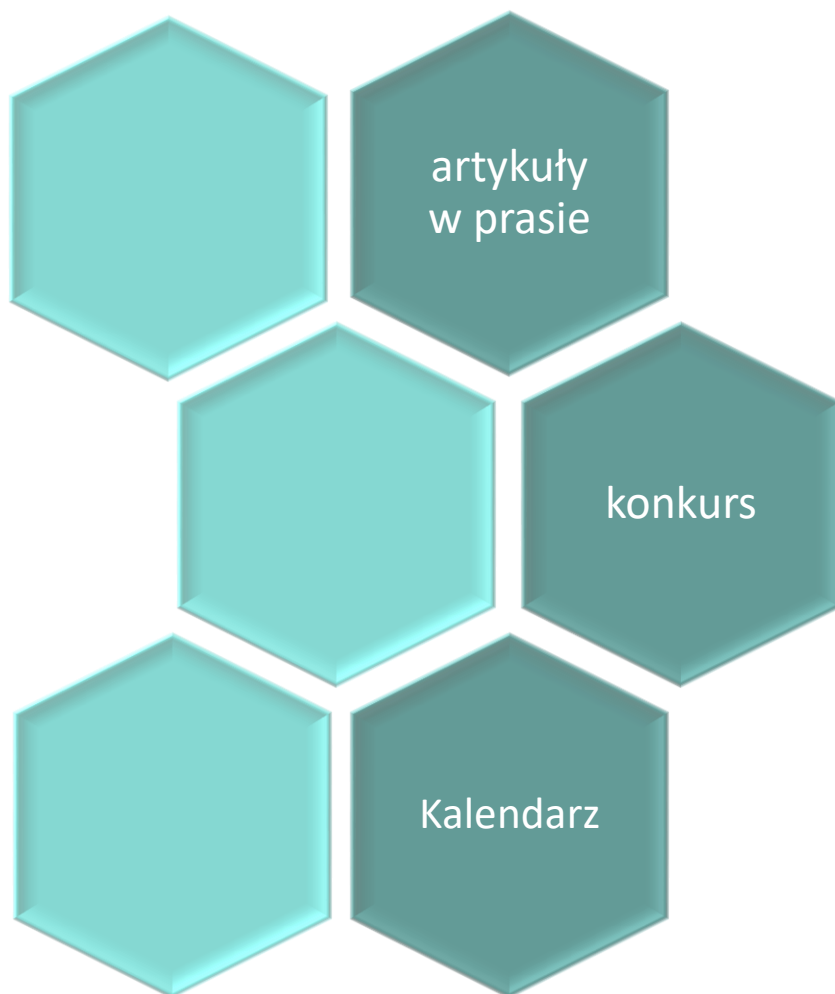
Inwazyjne Gatunki Obce

Fundacja Europejska i Środowisko Unia Europejska Fundacja Wspierania

Współfinansowano w ramach projektu nr POKS.02.04.00-00-01/09/16 pn. Opracowanie zasad kontroli i zwalczania inwazyjnych gatunków obcych wraz z przeprowadzeniem pilotażowych działań i edukacją społeczną ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko, 2014-2020.

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym

działania skierowane do działkowców

Uważaj na inwazyjne gatunki obce!

Ogród to swoista mieszanka gatunków roślin. Część z nich występuje na danym obszarze naturalnie (gatunki rodzime), inne pojawiły się lub zostały wprowadzone dopiero niedawno. Te, które występują poza naturalnym zasięgiem swojego występowania, nazywamy gatunkami obcymi. W Polsce na ok. 3500 gatunków roślin naczyniowych, ok. 950 to gatunki obce. Niektóre z nich nazywamy inwazyjnymi gatunkami obcymi (IGO), gdyż w nowych warunkach łatwo rozmnażają się i mogą wypierać gatunki rodzime oraz przekształcać zajęte siedliska. Ich obecność może mieć negatywny i często nieodwracalny wpływ na środowisko, gospodarkę lub zdrowie człowieka.

DLACZEGO IGO SĄ GROŹNE?

- Przyczyniają się do zmniejszania bioróżnorodności rodzimej flory, wypierając rodzime gatunki, zmniejszając lub eliminując ich populację i zajmując siedliska.
- Obecność i postępująca dominacja IGO zakłóca dotychczasowe funkcjonowanie ekosystemów, czemu sprzyja też zmiany klimatyczne.
- Najczęściej IGO tworzą zwarte, jednolite skupiska, silnie konkurencyjne dla innych gatunków (zagłuszają je). Często też wydzielają do gleby substancje allelopacyjne, hamujące wzrost innych roślin.
- Wyrządzają wiele szkód gospodarczych, np. zarastanie rowów melioracyjnych, zbiorników wodnych. Są żywicielami patogenów (np. czeremcha amerykańska) i uciążliwymi chwastami (np. rdestowce), a usunięcie ich często jest bardzo trudne i wymaga dużych nakładów.

Fot. B. Baranek-Guśka i in., Z. Dąbek

SKĄD SIĘ BIORĄ?

Niektóre IGO były (np. barszcz Sosnkowskiego) lub są (np. klon jesionolistny, słonecznik bulwiasty, lucerna siewna) uprawiane i z miejsc takich przedostają się do środowiska przyrodniczego, najczęściej wskutek roznoszenia nasion przez wiatr, wodę i zwierzęta. Mogą być też przywożone jako turystyczne „pamiątki”, bądź rozprzestrzeniać się np. wraz z ziemią wykorzystywaną podczas prac budowlanych.

CO TRZEBA ZROBIĆ?

Ważne jest, aby poznać inwazyjne gatunki obce i albo zaniechać ich uprawy, albo zastosować odpowiednie środki ostrożności. W przypadku gatunków zakazanych na terenie Polski lub UE należy je usunąć z uprawy.

CO ZYSKAMY?

Eliminując IGO z otoczenia, ograniczymy negatywne skutki ich występowania i możliwość dalszego rozprzestrzeniania się oraz przyczynimy się do ochrony naszej rodzimej przyrody. Zmniejszymy też koszty związane ze zwalczaniem tych gatunków (np. rdestowce, sumaki, nawłocie) i usuwaniem wyrządzonych przez nie szkód (np. zniszczone ogrodzenia, ścieżki).

WARTO WIEDZIEĆ

Prawo unijne i krajowe wprowadza ograniczenia dotyczące niektórych gatunków obcych. Opracowano m.in. listę inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii Europejskiej. Ich sprzedaż, rozmnażanie i uprawa są zakazane.

Przykłady IGO

Rdestowce (np. japoński, sachaliński) – byliny o bambusowatych pędach, rozprzestrzeniają się głównie za pomocą kłączy (wystarczy odcinek z 1 węzłem). Bardzo szybko rosną, tworząc zwarte łany ograniczające wzrost innych roślin.

Kołczurka klapowana – jednoroczna, silnie rosnąca pnącza, łatwo rozprzestrzeniająca się za pomocą nasion. Wspinając się po innych roślinach, zagłusza je, ma też właściwości allelopacyjne. W przypadku spożycia w większych ilościach może być szkodliwa dla ludzi i zwierząt.

Niecierpek gruczołowaty – jednoroczna roślina, szybko rozprzestrzeniająca się przez liczne nasiona rozrzucone na znaczne odległości (nawet 5 m!). Ma właściwości allelopacyjne. Tworzy zwarte, zagłuszające inne rośliny, łany.

Inne gatunki obce w ogrodach: trojeść amerykańska, nawłoc kandyjska, aster nowobelgijski, tulejnik amerykański, derń rodogłowy, powonik pracy, sumak ołowiany, rudbekia naga, lubin trwały, świdołwa kłosowa, robinia akacja.

Więcej o IGO można znaleźć na stronie: <http://projekty.gdos.gov.pl/igo>

dr hab. Marta Monder: Ogród Botaniczny PAN w Powsinie

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym

działania skierowane do osób zajmujących się IGO

konferencja
otwierająca
projekt

konferencja
zamykająca
projekt

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym działania skierowane do ogółu społeczeństwa

stanowiska
informacyjne

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym

działania skierowane do ogółu społeczeństwa

audycje
radiowe

filmy o IGO

Zadania o charakterze informacyjno-edukacyjnym

działania skierowane do ogółu społeczeństwa

audycje
radiowe

filmy o IGO

**INWAZYJNE
GATUNKI OBCE**

Filmy i audycje o IGO

[O projekcie](#)

[Metodyki wykorzystane do analizy gatunków](#)

[Gatunki obce analizowane w ramach projektu](#)

[Drogi przenoszenia gatunków obcych](#)

[Kompedia zwalczania wybranych inwazyjnych gatunków obcych](#)

Filmy i audycje o IGO

[Materiały informacyjne i do pobrania](#)

[Kontakt](#)

Audycje o IGO

W ramach projektu zrealizowano 2 audycje radiowe, które były emitowane na antenie wybranych Regionalnych Rozgłośni Polskiego Radia w 2020 r. Audycje zostały opublikowane na kanale Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w serwisie YouTube i są dostępne poniżej.

Zachęcamy do zapoznania się z materiałem.

- [O inwazyjnych gatunkach obcych zwierząt](#)
- [O inwazyjnych gatunkach obcych roślin](#)

Filmy o IGO

W ramach projektu zrealizowano zadanie polegające na przygotowaniu, produkcji i emisji 2 filmów nt. inwazyjnych gatunków obcych roślin oraz zwierząt. Filmy te przedstawiają problematykę związaną z inwazjami biologicznymi, w tym między innymi prezentują skalę problemu, zagrożenia jakie stwarzają wybrane inwazyjne gatunki obce i sposoby na ograniczenie ich negatywnego wpływu na rodzimą przyrodę.

Emisja premierowa obu reportaży miała miejsce na antenie programu TVP 1 w listopadzie 2022 r.

Filmy zostały opublikowane na kanale Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w serwisie YouTube i są dostępne poniżej. Zachęcamy do zapoznania się z materiałem.

Projekt finansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Wyzwania w trakcie realizacji projektu

obciążenie
zespołu
projektowego

wybór
wykonawców
realizowanych
działań

uwarunkowania
przyrodnicze

COVID-19

Dziękuję za uwagę.

**Zespół projektu *Inwazyjne Gatunki Obce*
w Departamencie Realizacji Projektów Środowiskowych
GDOŚ**

Maciej Seretny

e-mail: maciej.seretny@gdos.gov.pl

Martyna Tyrakowska-Kowalczyk

e-mail: martyna.tyrakowska@gdos.gov.pl

